

Sekse van de leerkracht en probleemgedrag bij leerlingen

M. J. H. Rietveld, C. E. M. van Beijsterveldt en D. I. Boomsma

Samenvatting

In dit onderzoeksartikel wordt verslag gedaan van een grootschalig onderzoek onder leerlingen binnen het Nederlandse primaire onderwijs. Aanleiding voor dit onderzoek is de maatschappelijke discussie omtrent de feminisering van het onderwijs. Er wordt gesuggereerd dat deze feminisering gepaard gaat met een verandering in schoolcultuur waardoor jongens minder goed tot hun recht zouden komen. De hoofdvraag van het onderzoek is of mannelijke en vrouwelijke leerkrachten jongens en meisjes anders beoordelen met betrekking tot gedragsproblemen. Deze relatie tussen sekse van de leerkracht en gedragsproblemen bij kinderen is onderzocht door analyse van vragenlijstgegevens van kinderen op 7-, 10- en 12-jarige leeftijd. De vragenlijstgegevens zijn verstrekt door moeder, vader en de leerkracht. De combinatie van deze gegevens maakt het mogelijk om een eventueel beoordelareffect aan te tonen. De resultaten geven aan dat jongens meer aandachtsproblemen en externaliserende gedragsproblemen vertonen dan meisjes, op elke leeftijd. Deze hogere score is niet gerelateerd aan de sekse van de leerkracht. De aanwezigheid van een vrouwelijke leerkracht zorgt niet voor meer probleemgedrag bij jongens. Dit resultaat wordt bevestigd door beoordelingen van zowel moeders als vaders.

1 Inleiding

De feminisering van het onderwijs verwijst naar de toename van het aantal vrouwelijke leerkrachten in het onderwijs en de mogelijke effecten van deze toename. De discussie omtrent de feminisering raakt een breed publiek, van wetenschappelijke publicaties (Veen-drick, Tavecchio, & Doornenbal, 2004) tot vakliteratuur (Niemantsverdriet, 2006; Sikkes, 2004) en bijdragen in de meer populaire media (Bouma, 2008; Den Brok, 2008; Tim-

merman & Van Essen, 2008; Truijens, 2007b). Niet alleen in Nederland wordt deze discussie gevoerd, ook in het buitenland wordt met grote regelmaat over dit onderwerp geschreven (Carrington, Tymms, & Merrell, 2008; Dee, 2006; Klein, 2004; Marsh, Martin, & Cheng, 2008; Martin & Marsh, 2005; Skelton, 2001; Skelton & Read, 2006). Het huidige artikel is een verslag van een onderzoek naar de effecten van de feminisering van het onderwijs op het gedrag van leerlingen op de Nederlandse basisscholen.

Er bestaat geen twijfel ten aanzien van de kwantitatieve interpretatie van de feminisering van het onderwijs. Cijfermatige rapporten verwijzen naar de groei van het aantal vrouwelijke leerkrachten en de daling van het aantal mannelijke leerkrachten. Vanaf 2001 naar 2006 en 2008 is het aandeel vrouwelijke leerkrachten in het basisonderwijs toegenomen van 70% naar respectievelijk 77% en 80%. De verwachting is dat de komende jaren het aandeel vrouwen toe zal nemen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2007, 2008a & 2009). Deze toename komt deels door de uitrede van mannen vanwege de vergrijzing van het mannelijke leerkrachtenkorps. De vrijgekomen posities worden in toenemende mate ingenomen door vrouwen. Het zijn vooral de vrouwen die de opleiding aan de pabo's volgen, de lerarenopleidingen basisonderwijs in Nederland. Niet alleen is de instroom van vrouwen veel hoger dan die van mannen (HBO raad, 2008), het zijn ook vooral de vrouwen die de opleiding met een diploma afronden. In de jaren vanaf 2002/2003 was ruim 90% van de afgestudeerden vrouw (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2008b).

In tegenstelling tot de kwantitatieve interpretatie geeft de kwalitatieve interpretatie van de feminisering van het onderwijs wel aanleiding tot discussie. Vooral in de populaire media wordt gesproken over een verandering van schoolcultuur waarin feminiene

kwaliteiten gepropagandeerd worden (Truijens, 2007a, 2007b). Samenwerking, taalvaardigheid en communicatie worden genoemd als kwaliteiten die door vrouwelijke leerkrachten worden uitgedragen en gestimuleerd onder leerlingen. De toename van het aandeel vrouwelijke leerkrachten geldt hierbij als verklaring voor een schoolcultuur waarin vrouwelijke eigenschappen domineren. Deze verklaring suggereert dat vrouwelijke leerkrachten een andere stijl hanteren dan mannelijke leerkrachten. Er is echter nog weinig empirisch onderzoek naar kwalitatieve verschillen in het handelen tussen de vrouwelijke en mannelijke leerkracht. Onderzoek naar de opvattingen ten aanzien van didactiek toont aan dat vrouwen en mannen hierin niet van elkaar verschillen (Johannesson, 2004; Timmerman, 2009). Met betrekking tot de ontwikkeling van het onderwijscurriculum, de beleidsvoering, het dragen van de (eind)verantwoordelijkheid en het schrijven van publicaties, zijn de mannen in de meerderheid bij het uitvoeren van deze taken (Geerdink, 2007; Timmerman, 2008). Vooral nog levert het beperkt aantal onderzoeken geen overtuigend bewijs voor de aanwezigheid van een kwalitatief verschil in het handelen tussen mannelijke en vrouwelijke leerkrachten (Stone, 2010). De suggestie dat de toename van het aandeel vrouwelijke leerkrachten de feminiene schoolcultuur verklaart, wordt genuanceerd door Volman (2004). Zij stelt dat een verschuiving in didactiek en curriculum gekoppeld dient te worden aan een veranderende maatschappij en niet aan de sekse van de leerkracht (zie ook, Leraar24, 2009).

Naast de feminisering van het onderwijs wordt de laatste jaren gesproken over de verschillen tussen jongens en meisjes wat betreft hun ontwikkeling op het gebied van cognitie en gedrag. De positie van jongens wordt het meest nadrukkelijk beschreven. Binnen de internationale literatuur wordt gesproken over *the boys' problem* (Driessen & Van Langen, 2007); jongens zijn slechter af dan meisjes wat betreft schoolprestaties (Roeleveld & Van der Veen, 2007), schooluitval en gedragsproblemen. Het huidige artikel beperkt zich tot gedragsproblemen. Met betrekking tot gedragsproblemen is een duidelijk sekse-

verschil aanwezig in het nadeel van jongens. Jongens vertonen meer externaliserend probleemgedrag zoals agressie, druk en impulsief gedrag. Dit verschil tussen jongens en meisjes wordt bevestigd door beoordelingen van ouders (Bartels et al., 2003; Rescorla et al., 2007a), door kinderen zelf in de leeftijd van 11 tot en met 18 jaar (Verhulst, Prince, Vervuurt-Poot, & De Jong, 1989) en leerkrachten (Rescorla et al., 2007b).

Binnen de discussie omtrent de feminisering van het onderwijs wordt een koppeling gelegd tussen de toename van het aandeel vrouwelijke leerkrachten en de aanwezigheid van *the boys' problem* (Timmerman & Van Essen, 2004). De jongens missen een mannelijk rolmodel en dat is schadelijk voor hun ontwikkeling (Carrington & Skelton, 2003; Skelton, 2003). De huidige situatie waarin een leerling vooral met vrouwelijke leerkrachten te doen heeft, geldt als een verklaring voor de problemen die jongens ervaren op school. Binnen deze context speelt de vraag of jongens meer gedragsproblemen vertonen bij vrouwelijke dan bij mannelijke leerkrachten. Dit is niet eerder onderzocht. In een interview met het dagblad Trouw suggereert Delfos (Pronk, 2008) dat een vrouwelijke leerkracht het jongensgedrag wel eens als lastiger zou ervaren dan een mannelijke leerkracht. Het fysieke, naar buiten toe gerichte gedrag van jongens zou botsen met de voorkeur van de vrouwelijke leerkracht (Delfos, 2004a; 2004b). Deze uitspraak wordt beaamd door Woltring (2003, 2007) en Tavecchio (2008).

Wanneer deze uitspraak waar is dan wordt verwacht dat vrouwelijke leerkrachten jongens meer als problematisch beoordelen dan hun mannelijke collega's doen. Doet deze situatie zich voor, dan wordt gesproken over een beoordelaarseffect. Dit betekent dat de beoordeling afhankelijk is van eigenschappen van de beoordelaar, in dit geval de sekse van de leerkracht. De sekse van de leerkracht is dan bepalender voor de mate van gedragsproblemen bij jongens dan de daadwerkelijke aanwezigheid van gedragsproblemen. Het onderscheid tussen een beoordelaarseffect en het daadwerkelijk aanwezig zijn van gedragsproblemen kan verhelderd worden als onafhankelijke informatie beschikbaar is (bij-

voorbeeld gedragsbeoordelingen van ouders of andere verzorgers). Als de beoordeling door ouders van het gedrag van hun kinderen samenhangt met de sekse van de leerkracht, is er mogelijk sprake van een causaal effect. Binnen de discussie *the boys' problem* en de feminisering van het onderwijs betekent deze situatie dat vrouwelijke leerkrachten, in tegenstelling tot mannelijke leerkrachten, een nadelig effect op het gedrag van jongens in hun groep hebben.

Driessen en Doesborgh (2004) hebben binnen het PRIMA-cohortonderzoek de mogelijke samenhang bekeken tussen de sekse van de leerkracht en diverse kenmerken van de leerlingen. Driessen en Doesborgh hebben hun gegevens geanalyseerd zowel per jaargroep(en) als longitudinaal. In deze laatste serie analyses hebben zij een zogenaamd cumulatieve benadering gehanteerd; het aantal mannelijke leerkrachten waarvan de kinderen gedurende de basisschool les hebben gehad. Voor zowel cognitieve competenties als meer psychosociale competenties bleek de sekse van de leerkracht geen rol te spelen, niet per jaargroep(en) en niet als cumulatief effect. Onder psychosociale competenties vallen zelfvertrouwen, welbevinden, werkhouding, gedrag en de relatie met de leerkracht. Driessen en Doesborgh hebben niet gekeken naar probleemgedrag dat typerend is voor jongens en meisjes. Volgens de uitspraken van Delfos, Woltring en Tavecchio is de grootste kans op het vinden van een effect als gekeken wordt naar typisch probleemgedrag van jongens met een vrouw als groepsleerkracht. Aan ADHD gerelateerd probleemgedrag en externaliserend probleemgedrag zijn vormen van gedrag waarbij verwacht mag worden dat er een verschil tussen jongens en meisjes aanwezig is. Deze gedragsproblemen vormen de dataset die is gebruikt voor deze publicatie, aangevuld met informatie over internaliserend probleemgedrag zoals verlegen, teruggetrokken en angstig gedrag. Met het ouder worden lijken het vooral de meisjes te zijn die meer internaliserend probleemgedrag laten zien (Rescorla et al., 2007c).

Er zijn vijf onderzoeksvragen geformuleerd waarop in deze publicatie een antwoord wordt gegeven. De onderzoeksvragen worden elk kort toegelicht.

- a) Is er een effect van sekse van het kind op gedragsproblemen? Het antwoord op deze vraag geeft aan of jongens en meisjes verschillen in de aard en ernst van gedragsproblemen.
- b) Is er een effect van sekse van de leerkracht op gedragsproblemen van het kind? Deze vraag is gericht op een mogelijk verschil in beoordeling tussen een vrouwelijke en een mannelijke leerkracht.
- c) Is er een interactie tussen sekse van de leerkracht en sekse van het kind als gedragsproblemen worden beoordeeld door de leerkracht? Een mogelijk verschil in beoordelingen tussen vrouwelijke en mannelijke leerkrachten wordt gekoppeld aan het verschil in sekse van de leerlingen.
- d) Is er een interactie tussen sekse van de leerkracht en sekse van het kind als gedragsproblemen worden beoordeeld door de ouders? De gegevens die zijn verstrekt door ouders geven inzicht in een mogelijk causaal effect van de sekse van de leerkracht op het gedrag van het kind.
- e) Hebben jongens met gedragsproblemen op de voorschoolse leeftijd vaker een vrouwelijke leerkracht? Met deze vraag wordt onderzocht of jongens het probleemgedrag al vertoonden voor zij bij een vrouwelijke leerkracht in de groep kwamen.

De onderzoeksvragen a) tot en met d) zijn opgesteld naar aanleiding van de literatuur en discussie over *the boys' problem* en de feminisering van het onderwijs. De onderzoeksvraag e) betreft een analyse waarbij selectieve plaatsing van leerlingen wordt onderzocht. Aanvullende analyses zijn uitgevoerd om te achterhalen of de gevonden effecten verklaard kunnen worden door verschillen in leeftijd van de leerkracht. Vrouwelijke leerkrachten zijn gemiddeld jonger dan mannelijke leerkrachten. Mogelijk vormt het aspect leeftijd een achterliggende factor bij het verklaren van eventuele seksespecifieke verbanden. Het onderzoek is uitgevoerd met gegevens van het Nederlands Tweelingen Register (Boomsma et al., 2006; NTR, 2008) waarbij gedragsproblemen van kinderen op drie tijdstippen in de basisschool zijn onderzocht.

2 Methode

2.1 Onderzoeksgroep

Voor dit onderzoek zijn gegevens gebruikt over 8.959 kinderen (48% jongens, 52% meisjes) uit de geboortecohorten 1988 t/m 1998. Informatie over het gedrag van de kinderen is op 7-jarige, 10-jarige en 12-jarige leeftijd verstrekt door de leerkracht van de basisschool en door één of twee ouders. Omdat de kinderen gevolgd zijn in hun ontwikkeling zijn van de meeste kinderen gegevens van ouders beschikbaar op twee (2.472) of drie (3.160) leeftijden. De kinderen zijn tweelingen die ingeschreven staan bij het Nederlands Tweelingen Register, verbonden aan de Vrije Universiteit (NTR, 2008). Het NTR is opgericht ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek naar de invloed van genen en omgeving op, onder andere, gedrag, persoonlijkheid en leefgewoonten. Een relevante vraag binnen tweelingonderzoek is of tweelingen meer of minder problemen vertonen dan eenlingen. In een NTR studie (Van den Oord, Koot, Boomsma, Verhulst, & Orlebeke, 1995) naar gedragsproblemen op voor-schoolse leeftijd blijkt dat tweelingen vergelijkbaar zijn met eenlingen.

Op het moment dat kinderen de schoolse leeftijd bereiken en ouders hun tweelingen aanmelden bij de basisschool, kunnen ouders te maken krijgen met de keuze om hun kinderen in een aparte of dezelfde groep te plaatsen. Voor de steekproef in dit onderzoek geldt dat het merendeel van de tweelingen bij elkaar in de groep is geplaatst, zowel op 7-, 10- als 12-jarige leeftijd (55% - 60%). Omdat het huidige onderzoek zich richt op gedragsproblemen is het belangrijk om na te gaan of het wel of niet scheiden van tweelingen van invloed is op deze variabelen. Uit onderzoek van het NTR blijkt dat tweelingen die in aparte groepen zijn geplaatst meer internaliserende gedragsproblematiek vertonen op 7-jarige leeftijd dan tweelingen die in dezelfde groep zijn geplaatst. Dit verschil is tijdelijk (Van Leeuwen, Van den Berg, Van Beijsterveldt, & Boomsma, 2005). Dit resultaat is gebaseerd op gegevens van de geboortecohorten 1986-1996; deze cohorten overlappen grotendeels met de cohorten van dit onderzoek.

Indicatie van de sociaaleconomische ach-

tergrond van de onderzoeksgroep is verkregen middels informatie over het niveau van het beroep van de ouders. Er is uitgegaan van het hoogste niveau van de moeder en/of de vader. De indeling heeft geresulteerd in een 5-puntsschaal; *elementair* (0,9%), *lager* (16,4%), *middelbaar* (45,6%), *hoger* (27,3%) en *wetenschappelijk* (9,8%). De verdeling van de onderzoeksgroep over de vijf niveaus hangt niet samen met de sekse van de leerkracht van de kinderen. Er is geen sprake van selectieve plaatsing op basis van het niveau van het beroep van de ouders.

2.2 Meetinstrumenten

Er is gekozen voor drie gedragsvariabelen: *ADHD index, externaliserend probleemgedrag* en *internaliserend probleemgedrag*. Voor elk van de drie gedragsvariabelen geldt dat het om een continue eigenschap gaat, en niet zoals bij een klinische diagnose, een kwalitatieve (wel/niet) eigenschap. Van elke respondent en op elke leeftijd van de kinderen zijn deze drie variabelen verzameld.

ADHD index

Deze variabele is verzameld middels de Conners' Parent Rating Scale – Revised (CPRS-R; Conners, Sitarenios, Parker, & Epstein, 1998a) bij de ouders en de Conners Teacher Rating Scale-Revised (CTRS-R; Conners, Sitarenios, Parker, & Epstein, 1998b) bij de leerkrachten. Deze vragenlijsten zijn ontwikkeld om ADHD en gerelateerd gedrag van kinderen in de leeftijd 3 tot 17 jaar in kaart te brengen. De ouders en de leerkracht beoordelen in welke mate een bepaald gedrag van toepassing is op hun kind en leerling. Deze beoordeling vindt plaats op een 4-puntschaal, variërend van *helemaal niet waar* (0) tot *heel erg waar* (3). Voor zowel de leerkrachten als de ouders is de ADHD-index gebruikt. Deze schaal is samengesteld uit 12 items die het beste onderscheid maken tussen kinderen met de klinische diagnose ADHD en kinderen zonder de klinische diagnose ADHD (Conners, 2001).

Externaliserend en internaliserend probleemgedrag

Deze twee variabelen zijn gemeten met de Child Behavior Checklist (CBCL/4-18;

Achenbach, 1991a) voor de ouders en de Teacher Report Form (TRF; Achenbach, 1991b) voor de leerkrachten. Beide vragenlijsten zijn ontworpen om emotionele en gedragsproblemen te meten in kinderen in de leeftijd 4 tot 18 jaar (Verhulst, Van der Ende, & Koot, 1996). De ouders en de leerkracht geven aan of een aspect *niet* (0), een *beetje/soms* (1) of *duidelijk/vaak* (2) op hun kind en leerling van toepassing is. In totaal zijn er 118 vragen en deze worden gecategoriseerd in 8 probleemschalen. Deze 8 schalen zijn weer in te delen in 2 bredere schalen. De internaliserende schaal bestaat uit de schalen Terugetrokken gedrag, Angstig/Depressief gedrag en Lichamelijke klachten. De internaliserende schaal van de CBCL/4-18 is samengesteld uit 31 vragen, diezelfde schaal van de TRF is samengesteld uit 35 vragen. De externaliserende schaal bestaat uit de schalen Normafwijkend gedrag en Agressief gedrag. De externaliserende schaal van de CBCL/4-18 is samengesteld uit 33 vragen, diezelfde schaal van de TRF is samengesteld uit 34 vragen. De CBCL is tevens afgenomen op 3-jarige leeftijd van de kinderen (CBCL/2-3; Achenbach, 1992) en is vergelijkbaar met de CBCL/4-18.

2.3 Leerkrachten

Informatie over de schoolsituatie is verkregen middels een vragenlijst gericht aan de leerkracht van de tweeling. De ouders zijn schriftelijk benaderd met de vraag of de leerkracht van hun kinderen betrokken mag worden bij het onderzoek. Nadat ouders hiertoe toestemming hebben verleend, wordt de leerkracht rechtstreeks aangeschreven door het NTR met het verzoek tot medewerking aan het onderzoek. In de vragenlijst zitten de TRF en de CTRS-R, vragen over de sekse, leeftijd, functie van de leerkracht en hoe goed de leerkracht de leerling kent. Vragenlijsten waarbij de sekse van de leerkracht ontbreekt, worden niet meegenomen in dit onderzoek.

Voor de leerkrachten zijn er twee selecties toegepast. Er is voor gekozen om alleen die vragenlijsten te gebruiken die daadwerkelijk ingevuld zijn door leerkrachten en niet door respondenten met een andere functie binnen de school. Daarnaast is geselecteerd op vragenlijsten die zijn ingevuld door leerkrachten

die hebben aangegeven de kinderen gemiddeld tot goed kennen. Deze twee selecties hebben geresulteerd in een reductie van het aantal vragenlijsten van leerkrachten met minder dan 2,5%. De leerkrachtgegevens zijn beschikbaar voor 4136 7-jarige kinderen, 3346 10-jarige kinderen en 2337 12-jarige kinderen.

De verhouding vrouwelijke versus mannelijke leerkrachten verschuift met het ouder worden van de leerlingen. Op 7-jarige en 10-jarige leeftijd zijn er meer vrouwelijke leerkrachten (91,10% en 66,35%), terwijl op 12-jarige leeftijd de vrouwelijke leerkracht in de minderheid is (46,05%). In deze dataset is de mannelijke leerkracht ouder (gemiddeld 45,57 jaar) dan zijn vrouwelijke collega (gemiddeld 38,64 jaar). Het leeftijdsverschil treedt op in alle drie de leeftijdsgroepen.

2.4 Ouders

In dit onderzoek zijn de vragenlijsten van ouders toegevoegd indien informatie over de sekse van de leerkracht bekend is. De ouders van de tweelingen die staan ingeschreven bij het NTR ontvangen tweejaarlijks een vragenlijst met de CBCL/4-18. Pas sinds 2000 wordt ook de CPRS-R opgestuurd. Wanneer financiën en personele middelen het toelaten, worden de gezinnen die niet hebben gereageerd nogmaals aangeschreven en eventueel op een later tijdstip gebeld. De volgende aantallen zijn berekend op de aanwezigheid van de CPRS-R, tussen haakjes staat het aantal waarvan de CBCL/4-18 beschikbaar is. Moeders hebben voor 4.136 kinderen van 7-jarige leeftijd de CPRS-R ingevuld (3.928). Deze aantallen bedragen 3.175 op 10-jarige leeftijd (3.170) en 2.189 op 12-jarige leeftijd (2.195). Ten opzichte van de moeders is de respons van de vaders gemiddeld 75% op 7- en 10-jarige leeftijd en 84% op 12-jarige leeftijd van hun kinderen. In onderzoeksvraag e) wordt gerefereerd aan de voorschoolse leeftijd van de kinderen. Op 3-jarige leeftijd van de kinderen zijn 4.022 vragenlijsten van de moeders en 3.349 vragenlijsten van de vaders beschikbaar (CBCL/2-3).

2.5 Data-analyse

In de inleiding van dit artikel staan de vijf onderzoeksvragen gerangschikt. Het antwoord

op de onderzoeksvragen is verkregen door toepassing van de statistische procedure Mixed Models. De dataset is samengesteld uit informatie van verschillende personen van eenzelfde gezin. Dit houdt in dat de waarnemingen onderling niet onafhankelijk zijn. De statistische procedure Mixed Models houdt rekening met deze afhankelijkheid door gelijktijdig verschillen tussen gemiddelden en covarianties te modelleren. De analyses van deze dataset hebben plaatsgevonden per leeftijdscohort.

Als kritische grens voor het bereiken van significantie wordt een α van 5 procent gehandhaafd. Omdat we meerdere toetsen op dezelfde dataset uitvoeren, is het significantieniveau aangepast tot 0,0013 door toepassing van een Bonferroni-correctie (Field, 2000).

3 Resultaten

De onderzoeksvragen a) t/m d) betreffen de toetsing van gemiddelden en varianties van de drie gedragsvariabelen: *ADHD index*, *internaliserend* en *externaliserend probleemgedrag*. In Tabel 1 staan deze gegevens vermeld, opgesplitst naar *respondent*, *seks van het kind* en *leeftijd*.

Indien de gemiddelden tussen de verschillende respondenten vergeleken worden dan valt op dat ouders meer gedragsproblemen gerelateerd aan ADHD rapporteren dan de leerkrachten. Dit geldt voor elke leeftijd van

de kinderen. Een soortgelijk patroon is zichtbaar bij *externaliserend probleemgedrag* met uitzondering van 12-jarige jongens. Voor *internaliserend probleemgedrag* geldt dat vrouwelijke leerkrachten en moeders meer problemen rapporteren dan mannelijke leerkrachten en vaders, respectievelijk. Ook dit patroon blijft stabiel over de drie leeftijden van de kinderen.

Met behulp van statistische toetsen zijn de hoofd- en interactie-effecten getoetst waarbij *seks van het kind* en *van de leerkracht* de onafhankelijke variabelen vormen. De afhankelijke variabelen zijn de gedragsvariabelen. De bespreking van resultaten gebeurt per onderzoeksvraag.

3.1 a) Is er een effect van seks van het kind op gedragsproblemen?

Deze vraag behelst de toetsing van een hoofdeffect waarbij gekeken wordt of seks van het kind bepalend is voor de mate waarin het kind gedragsproblemen vertoont. Er wordt nog geen onderscheid gemaakt tussen vrouwelijke en mannelijke leerkrachten. De resultaten zijn eenduidig: Jongens scoren significant hoger op de *ADHD index* en vertonen meer *externaliserend probleemgedrag* dan meisjes op 7-, 10- en 12-jarige leeftijd. Dit geldt zowel voor de rapportage door leerkrachten (ongeacht seks), moeders en vaders. Dit significante verschil is niet aanwezig bij *internaliserend probleemgedrag*. De toetsingsgrootheden staan vermeld in Tabel 2.

Tabel 1

Gemiddelden (standaarddeviaties) voor jongens en meisjes op 7-, 10- en 12-jarige leeftijd

	7 jaar		10 jaar		12 jaar	
	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes
ADHD – lkr ¹ vrouw	5,89 (6,87)	3,00 (4,73)	6,45 (7,22)	2,97 (4,57)	6,06 (6,87)	2,60 (4,50)
ADHD – lkr man	5,59 (6,24)	3,64 (5,59)	5,50 (6,44)	3,30 (4,79)	5,20 (6,21)	2,64 (4,17)
ADHD – moeder	8,39 (7,26)	6,20 (6,13)	8,87 (7,66)	5,80 (5,94)	7,07 (7,00)	5,83 (5,96)
ADHD – vader	8,01 (6,99)	5,92 (5,75)	7,81 (6,85)	5,49 (5,35)	6,56 (6,52)	5,52 (5,88)
Int. ² – lkr vrouw	4,63 (5,10)	4,20 (4,78)	5,55 (5,98)	5,03 (5,80)	5,20 (5,39)	4,49 (5,00)
Int. – lkr man	4,29 (5,25)	3,77 (3,98)	4,26 (5,13)	4,45 (5,12)	4,08 (4,95)	3,89 (4,58)
Int. – moeder	4,51 (4,50)	4,85 (4,70)	4,94 (4,91)	4,94 (5,15)	4,34 (4,97)	4,94 (5,14)
Int. – vader	3,61 (4,15)	3,60 (3,77)	3,50 (3,73)	3,59 (3,77)	3,34 (4,06)	3,69 (4,27)
Ext. ³ – lkr vrouw	6,06 (8,02)	2,62 (4,81)	7,10 (9,41)	2,90 (5,70)	6,93 (9,01)	2,68 (5,23)
Ext. – lkr man	4,82 (7,18)	2,73 (5,81)	5,87 (8,22)	3,01 (5,64)	5,77 (8,33)	2,37 (4,33)
Ext. – moeder	8,39 (7,27)	6,47 (6,16)	8,19 (7,59)	5,49 (5,84)	6,82 (6,77)	5,50 (5,84)
Ext. – vader	7,15 (6,55)	5,45 (5,54)	7,55 (6,55)	5,68 (5,68)	5,84 (6,14)	4,71 (5,38)

¹ = leerkracht, ² = internaliserend probleemgedrag, ³ = externaliserend probleemgedrag

Tabel 2

Toetsing van het hoofdeffect sekse van het kind

	7 jaar			10 jaar			12 jaar		
	F	p	N	F	p	N	F	p	N
ADHD – lkr ¹	56,58	<0,001	4.066	153,94	<0,001	3.273	170,25	<0,001	2.295
ADHD – moe ²	30,37	<0,001	3.811	140,46	<0,001	3.094	104,67	<0,001	2.132
ADHD – vad ³	27,99	<0,001	2.777	65,21	<0,001	2.304	63,00	<0,001	1.742
Int. ⁴ – lkr	2,26	0,134	4.007	0,06	0,805	3.242	3,58	0,059	2.282
Int. – moe	12,12	0,002	3.826	<0,001	0,978	3.101	2,15	0,143	2.154
Int. – vad	0,23	0,634	2.815	0,01	0,912	2.321	1,29	0,257	1.744
Ext. ⁵ – lkr	66,75	<0,001	4.114	145,42	<0,001	3.328	150,74	<0,001	2.319
Ext. – moe	33,96	<0,001	3.894	106,27	<0,001	3.145	49,54	<0,001	2.169
Ext. – vad	23,29	<0,001	2.844	57,77	<0,001	2.333	42,37	<0,001	1.743

¹ = leerkracht, ² = moeder, ³ = vader, ⁴ internaliserend probleemgedrag ⁵ = externaliserend probleemgedrag

3.2 b) Is er een effect van sekse van de leerkracht op gedragsproblemen van het kind?

Deze vraag wordt beantwoord door wèl onderscheid te maken tussen vrouwelijke en mannelijke leerkrachten maar géén onderscheid te maken tussen jongens en meisjes. Het blijkt dat er twee significante effecten zijn: *internaliserend probleemgedrag* op 10-jarige ($F = 22,96$; $p < 0,001$) en 12-jarige leeftijd ($F = 16,88$; $p < 0,001$). De vrouwelijke leerkrachten rapporteren méér problemen bij de kinderen dan de mannelijke leerkrachten. Vrouwelijke en mannelijke leerkrachten rapporteren geen verschil in de *mate van ADHD* en *externaliserend probleemgedrag*, op geen enkele leeftijd.

Het effect van *leeftijd van de leerkracht* is onderzocht in een aanvullende serie van analyses. Na toepassing van de Bonferroni-correctie is geen significant leeftijdseffect gevonden, niet voor vrouwelijke en niet voor mannelijke leerkrachten. De rapportage van gedragsproblemen door leerkrachten is niet afhankelijk van de leeftijd van diezelfde leerkrachten.

3.3 c) Is er een interactie tussen sekse van de leerkracht en sekse van het kind als gedragsproblemen worden beoordeeld door de leerkracht?

Deze vraag gaat na of vrouwelijke leerkrachten het gedrag van jongens en meisjes anders beoordelen dan mannelijke leerkrachten. De toetsing betreft een interactie-effect. Om het interactie-effect inzichtelijk te maken zijn de

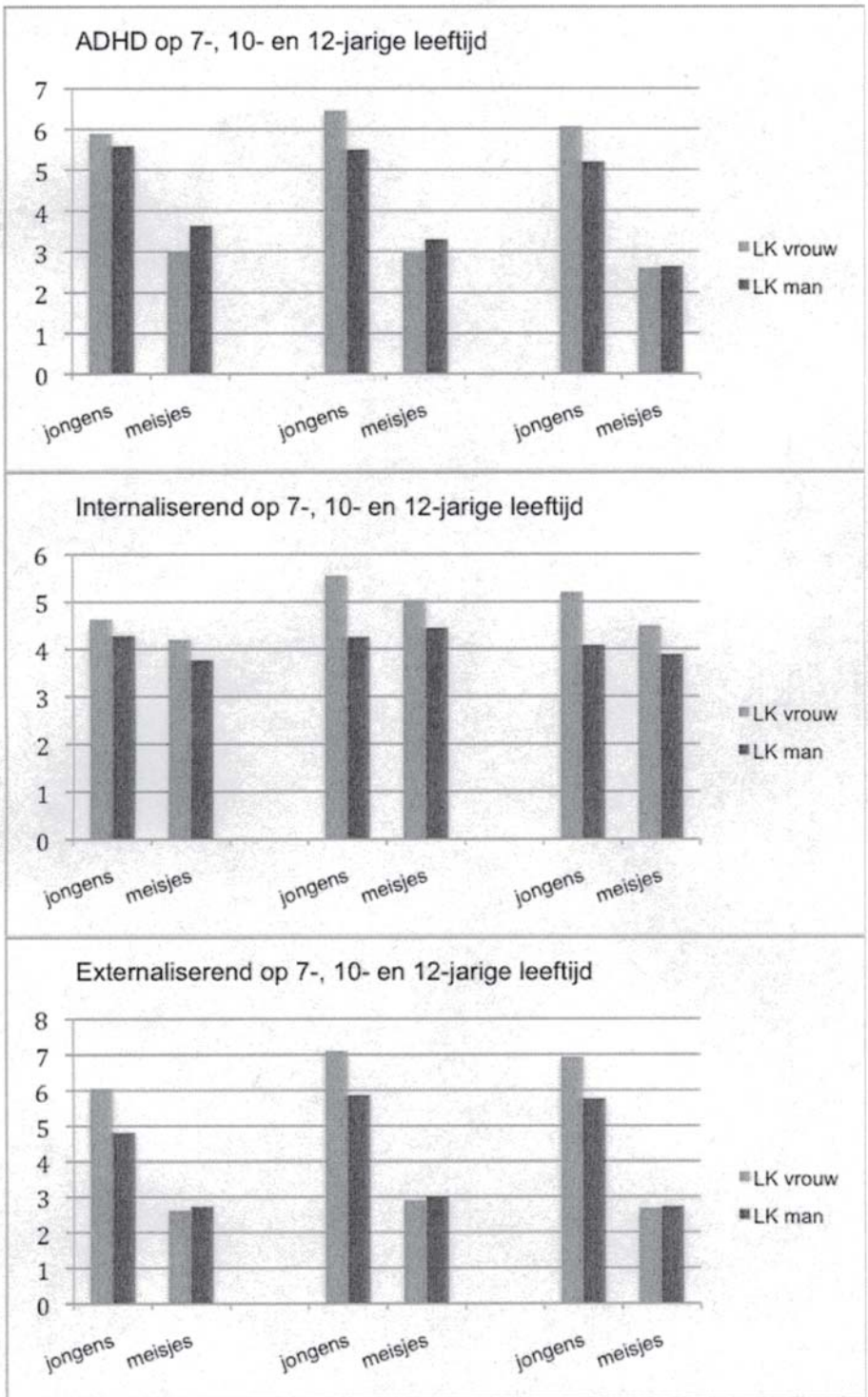
resultaten grafisch weergegeven, Figuur 1.

Na inspectie van Figuur 1 blijkt dat jongens een hogere score hebben voor gedragsproblemen wanneer de beoordeling door een vrouwelijke leerkracht is gedaan. Echter, na toetsing blijkt dat voor geen enkele gedragsvariabele een significant interactie-effect aanwezig is. Het verschil in de rapportage van gedragsbeoordelingen tussen vrouwelijke en mannelijke leerkrachten zoals zichtbaar is, blijkt te klein om van significante betekenis te spreken¹. Figuur 1 bevestigt een eerdere uitkomst waarover wordt gesproken bij onderzoeksvraag a). Jongens scoren significant hoger op de *ADHD index* en vertonen significant meer *externaliserend probleemgedrag* dan meisjes.

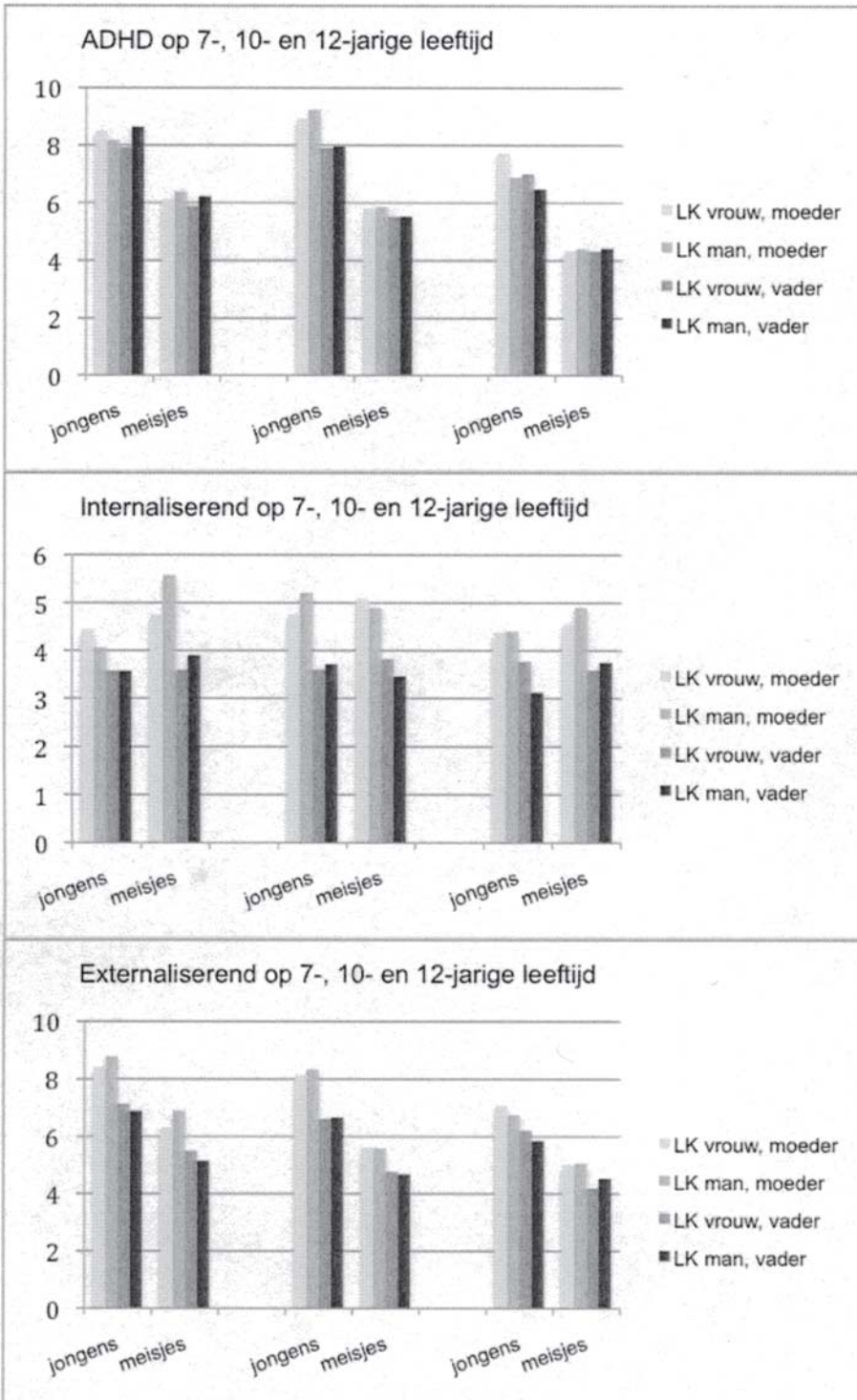
3.4 d) Is er een interactie tussen sekse van de leerkracht en sekse van het kind als gedragsproblemen worden beoordeeld door de ouders?

De analyses zijn identiek aan de analyses bij vraag c), echter de gedragsvariabelen zijn nu afkomstig uit de vragenlijsten die door ouders zijn ingevuld. Hiermee kunnen we de vraag beantwoorden of er sprake is van een causaal effect: gedraagt een kind met een vrouwelijke leerkracht zich anders dan een kind met een mannelijke leerkracht? Het gaat hier om gedrag zoals dat wordt ervaren door de ouders. De resultaten staan gepresenteerd in Figuur 2.

In Figuur 2 staan per sekse van het kind vier beoordelingen gerangschikt. De eerste twee beoordelingen zijn afkomstig van de

Figuur 1. Gedragsproblematiek op drie leeftijden, opgesplitst naar sekse van het kind en sekse van de leerkracht (LK). De vragenlijsten zijn ingevuld door de leerkrachten.

Figuur 2. Gedragsproblematiek op drie leeftijden, opgesplitst naar sekse van het kind en sekse van de leerkracht (LK). De vragenlijsten zijn ingevuld door de moeders en de vaders.

moeder, waarbij de eerste beoordeling geldt voor kinderen met een vrouwelijke leerkracht en de tweede beoordeling geldt voor kinderen met een mannelijke leerkracht. De derde en vierde beoordeling zijn afkomstig van de vader, idem dito opgesplitst naar de sekse van de leerkracht. Een vergelijking tussen de twee beoordelingen door de moeder en een vergelijking tussen de twee beoordelingen van de vader geeft inzicht of deze gedragsbeoordelingen afhankelijk zijn van de sekse van de leerkracht van hun kinderen. Terwijl moeder doorgaans meer gedragsproblemen rapporteren dan vaders, is deze rapportage niet afhankelijk van de sekse van de leerkracht. Dit patroon is consistent voor jongens en meisjes. Aansluitende Mixed Models-analyses wijzen op de afwezigheid van een significant interactie-effect. Dit geldt voor elk gedragsprobleem op elke leeftijd².

3.5 e) Hebben jongens met gedragsproblemen op de voorschoolse leeftijd vaker een vrouwelijke leerkracht?

Deze analyse beantwoordt de vraag naar selectieve plaatsing van kinderen met gedragsproblemen. De gegevens zijn aangeleverd door de ouders. Het antwoord op onderzoeksvraag c) geeft aan dat de mate van gedragsproblemen bij jongens en meisjes op 7-jarige leeftijd niet samenhangt met de sekse van de leerkracht. Dit maakt selectieve plaatsing onwaarschijnlijk. De analyses van de gedragsvariabelen zoals die op 3-jarige leeftijd zijn verzameld bevestigen dit. Op 3-jarige leeftijd hebben kinderen die later op 7-jarige leeftijd bij een vrouwelijke leerkracht zijn geplaatst ongeveer evenveel problemen als kinderen die bij een mannelijke leerkracht zijn geplaatst. Hierbij is geen verschil tussen jongens en meisjes. Dit geldt voor *internaliserende* en *externaliserende problematiek* en volgens rapportage door zowel de moeder als vader. De gedragsvariabele *ADHD index* is niet gemeten op voorschoolse leeftijd. In Nederland gaan de groepen vanaf 7-jarige leeftijd (groep 3) stabiel door de basisschool. Selectieve plaatsing is daarom niet onderzocht met de gegevens over 10- en 12-jarige kinderen.

4 Conclusie

Aanleiding tot dit onderzoek is de maatschappelijke discussie waarin gesuggereerd wordt dat de toenemende feminisering van het onderwijs negatieve gevolgen heeft voor kinderen, in het bijzonder voor jongens. Deze discussie is tot heden weinig gebaseerd op wetenschappelijke resultaten. De resultaten van dit onderzoek zijn in lijn met de bevindingen van Driessen en Doesborgh (2004). In het onderzoek van Driessen en Doesborgh is gekeken naar cognitieve competenties en psychosociale competenties zoals zelfvertrouwen, welbevinden, werkhouding, gedrag en de relatie met de leerkracht. Het huidige onderzoek heeft zich meer gericht op probleemgedrag waarvan bekend is dat het gedrag vaker door jongens wordt vertoond, zoals gedrag gerelateerd aan ADHD en externaliserend probleemgedrag. Het verschil in probleemgedrag tussen jongens en meisjes wordt bevestigd door het hoofdeffect van *sekse van de leerling*. Jongens vertonen probleemgedrag gerelateerd aan ADHD en externaliserend probleemgedrag vaker en in meer ernstige mate dan meisjes, op elke leeftijd en volgens elke respondent. De literatuur met betrekking tot internaliserende gedragsproblemen schetst een ander, minder eenduidig beeld. Indien er gesproken wordt over een verschil tussen jongens en meisjes dan blijkt dit voornamelijk te gelden voor meisjes op een leeftijd na de basisschool (Rescorla et al., 2007b). De beschrijvende statistiek van het huidige onderzoek laat zien dat vrouwelijke leerkrachten meer internaliserende gedragsproblemen rapporteren dan mannelijke leerkrachten op 10- en 12-jarige leeftijd van de kinderen. Er bleek echter geen sprake van een interactie-effect tussen *sekse van de leerkracht* en *sekse van de leerling*. Dit betekent dat voor zowel jongens als meisjes, de vrouwelijke leerkracht meer internaliserende problemen rapporteert dan de mannelijke leerkracht.

Voor geen van de gedragsproblemen vonden we een significant effect tussen *sekse van de leerkracht* en *sekse van het kind*. Toch is sprake van een eenduidig beeld dat naar voren komt uit Figuur 1: de vrouwelijke leerkracht rapporteert meer gedragsproblemen

bij jongens dan de mannelijke leerkracht. Dit beeld geldt niet voor meisjes: de mannelijke leerkracht rapporteert een hogere score op de *ADHD index* en meer *externaliserende problemen* dan zijn vrouwelijke collega. De grafieken suggereren een beoordelaarseffect voor vrijwel alle leeftijden. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de steekproef deels bestaat uit een longitudinaal cohort wat zorgt voor enige stabiliteit in resultaten (Verhulst & Van der Ende, 1995). Terwijl de grafieken een patroon suggereren, wordt dit door de statistische analyses niet bevestigd. Hierdoor is het lastig om betekenis te geven aan de tendens die zichtbaar is. Er kan hooguit gesteld worden dat *als* er sprake is van een interactie tussen *seks van de leerling* en *seks van de leerkracht*, deze interactie zwak is.

Om meer duidelijkheid te krijgen over het beoordelaarseffect van de *seks van de leerkracht*, is gekozen voor een aanvullende benadering: ouders. Door deze extra informatiebron te gebruiken, wordt het beoordelaarseffect getoetst. Net zoals de leerkrachten hebben de ouders het gedrag van hun kinderen beoordeeld op *problematiek gerelateerd aan ADHD*, *internaliserende* en *externaliserende gedragsproblemen*. Het gaat hier om de beleving van ouders van het gedrag van hun kinderen in de thuissituatie en of deze beleving afhankelijk is van de seks van de leerkracht. Uit de resultaten blijkt dat ouders evenveel gedragsproblemen rapporteren bij hun kinderen met een vrouwelijke als met een mannelijke leerkracht. De gesuggereerde negatieve gevolgen voor jongens door de feminisering van het onderwijs zijn niet aantoonbaar, volgens de beoordeling van het gedrag door ouders. Dit geldt zowel volgens de beoordeling door de moeder als de beoordeling door de vader. Dit resultaat vormt een sterk argument tegen de vermeende negatieve gevolgen van een vrouwelijke leerkracht. Volgens ouders, ervaringsdeskundigen bij uitstek, hangt het probleemgedrag van hun kinderen in de thuissituatie niet samen met de seks van de leerkracht van hun kinderen.

Een beperking van het onderzoek betreft het dichotome onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke leerkrachten (Frosh, Phoenix, & Pattman, 2002). Het biologische begrip seks is niet toereikend in een discussie

waarbij de kwalitatieve interpretatie van de feminisering van het onderwijs wordt gehanteerd. Het sociaalcultureel bepaalde begrip *gender* lijkt binnen deze context passender; gedrags- en identiteitsaspecten van de leerkracht die van invloed kunnen zijn op de mate waarin kinderen gedragsproblemen vertonen. Een inventarisatie van deze kwaliteiten van de leerkracht heeft in dit onderzoek niet plaats kunnen vinden.

De resultaten van dit onderzoek zijn verkregen middels gedegen analyses van een omvangrijke dataset waarbij gekozen is voor twee verschillende benaderingen van de relatie tussen seks van de leerkracht en problemen bij kinderen. Terwijl de beoordelingen door de leerkracht nog enige ruimte laten tot speculatie, is speculatie niet mogelijk als gedragsbeoordelingen door de ouders worden gebruikt. Concluderend geldt dat de getalmatige dominantie van vrouwelijke leerkrachten niet leidt tot aan ADHD gerelateerd gedrag, externaliserende en internaliserende gedragsproblemen. Vice versa geldt ook dat de aanwezigheid van een mannelijke leerkracht niet leidt tot een vermindering van genoemde gedragsproblematiek bij kinderen.

Noten

- 1 De tabel met toetsingsgrootheden is op te vragen bij de eerste auteur.
- 2 De tabel met toetsingsgrootheden is op te vragen bij de eerste auteur.

Literatuur

- Achenbach, T. M. (1991a). *Manual for the Child Behavior Checklist/4-18 and 1991 profile*. Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Achenbach, T. M. (1991b). *Manual for the Teacher's Report Form and 1991 profile*. Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Achenbach, T. M. (1992). *Manual for the Child Behavior Checklist/2-3 and 1992 profile*. Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Bartels, M., Hudziak, J. J., Boomsma, D. I., Riet-

- veld, M. J. H., Beijsterveldt, C. E. M. van, & Oord, E. J. C. G. van den. (2003). A study of parent ratings of internalizing and externalizing problem behavior in 12-year-old twins. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42, 1351-1359.
- Boomsma, D. I., Geus, E. J. C. de, Vink, J. M., Stubbe, J. H., Distel, M. A., Hottenga, J. J., et al. (2006). Netherlands Twin Register: from twins to twin families. *Twin Research and Human Genetics*, 9, 849-857.
- Bouma, J. (2008, 24 november). De juf mag wel wat mannelijker zijn. *NRC Handelsblad*.
- Brok, Y. den. (2008, 15 oktober). Wereld wordt alleen maar beter van verjuffing. *Trouw*.
- Carrington, B., Tymms, P., & Merrell, C. (2008). Role models, school improvement and 'the gender gap' – do men bring out the best in boys and women the best in girls? *British Educational Research Journal*, 34, 315-327.
- Carrington, B., & Skelton, C. (2003). Re-thinking 'role models': equal opportunities in teacher recruitment in England and Wales. *Journal of Education Policy*, 18, 253-265.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2007). *Jaarboek onderwijs in cijfers* [Elektronische versie]. Voorburg/Heerlen, Nederland: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2008a). *Webmagazine 1 oktober*. Opgehaald op 11 november 2008, van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/artikelen/archief/>.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2008b). *Hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs; geslaagden*. Opgehaald op 11 november 2008, van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/>.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2009). *Banen van werknemers; economische activiteit en geslacht*. Opgehaald op 7 september 2010, van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71814NED&D1=a&D2=804-807&D3=l&HD=100901-1100&HDR=T&STB=G1,G2>.
- Conners, C. K. (2001). *Conners' Rating Scales-Revised*. New York and Toronto: Multi-Health Systems, Inc.
- Conners, C. K., Sitarenios, G., Parker, J. D., & Epstein, J. N. (1998a). The revised Conners' Parent Rating Scale (CPCR-S): factor structure, reliability and criterion validity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26, 257-268.
- Conners, C. K., Sitarenios, G., Parker, J. D., & Epstein, J. N. (1998b). The revision and restandardization of the Conners' Teacher Rating Scale (CTCR-S): factor structure, reliability and criterion validity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26, 257-268.
- Dee, T. (2006). The why chromosome: How a teachers' gender affects boys and girls. *Education Next*, 4, 69-75.
- Delfos, M. (2004a). *De schoonheid van het verschil*. Amsterdam: Harcourt Book Publishers.
- Delfos, M. (2004b). Een jongen is geen meisje. *De Wereld van Het Jonge Kind*, 31, 183-186.
- Driessen, G., & Langen, A. van. (2007). Sekseverschillen in het onderwijs. *Mens & Maatschappij*, 82(2), 109-131.
- Driessen, G., & Doesborgh, J. (2004). *De feminisering van het basisonderwijs*. Nijmegen, Nederland: Instituut van Toegepaste Sociale wetenschappen (ITS), Stichting Katholieke Universiteit, Nijmegen.
- Field, A. (2000). *Discovering Statistics. Using SPSS for Windows*. Wiltshire, Verenigd Koninkrijk: The Cromwell Press Ltd.
- Frosh, S., Phoenix, A., & Pattman, R. (2002). *Young Masculinities – Understanding boys in contemporary society*. Hampshire, Verenigd Koninkrijk: Palgrave Macmillan.
- Geerdink, G. (2007). *Diversiteit op de pabo. Sekseverschillen in motivatie, curriculumperceptie en studieresultaten*. Dissertatie. Radboud Universiteit Nijmegen, Nijmegen, Nederland.
- HBO raad. (2008). *Instroom Detail 2007 – draaitabel*. Opgehaald op 11 november 2008, van <http://www.hbo-raad.nl/publicaties/>.
- Johannesson, I. J. (2004). To teach boys and girls: a pro-feminist perspective on the boys' debate in Iceland. *Educational Review*, 56(1), 33-42.
- Klein, J. (2004). Who is most responsible for gender differences in scholastic achievements: pupils or teachers? *Educational Research*, 46(2), 183-193.
- Leeuwen, M. van, Berg, S. M. van den, Beijsterveldt, C. E. M. van, & Boomsma, D.I. (2005). Effects of twin separation in primary school. *Twin Research and Human Genetics*, 8, 384-391.
- Leraar24. (2009). *Gesprek: Feminisering van het onderwijs*. Opgehaald op 31 augustus 2010, van <http://www.leraar24.nl/video/1182/gesprek-feminisering-van-het-onderwijs>.

- Marsh, H. W., Martin, A. J., & Cheng, J. H. S. (2008). A multilevel perspective on gender in classroom motivation and climate: potential benefits of male teachers for boys? *Journal of Educational Psychology*, 100, 78-95.
- Martin, A., & Marsh, H. (2005). Motivating boys and motivating girls: does teacher gender really make a difference? *Australian Journal of Education*, 49, 320-334.
- NTR. (2008). Opgehaald op 2 december 2008, van <http://www.tweelingenregister.org/>.
- Niemantsverdriet, J. (2006). Meer juffen dan meesters. *JSW*, 90, 6-9.
- Oord, E. J. C. G. van den, Koot, H. M., Boomsma, D. I., Verhulst, F. C., & Orlebeke, J. F. (1995). A twin-singleton comparison of problem behaviour in 2-3-year-olds. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36, 449-458.
- Pronk, I. (2008, 2 oktober). De meester verdwijnt ook op de middelbare school: Effecten van 'verjuffing' onderwijs nog onduidelijk. *Trouw*.
- Rescorla, L. A., Achenbach, T. M., Ginzburg, S., Ivanova, M., Dumenci, L., et al. (2007b). Consistency of teacher-reported problems for students in 21 countries. *School Psychology Review*, 36, 91-110.
- Rescorla, L. A., Achenbach, T. M., Ivanova, M. Y., Dumenci, L., Almqvist, F., Bilenberg, N., et al. (2007a). Behavioral and emotional problems reported by parents of children ages 6 to 16 in 31 societies. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 15, 130-142.
- Rescorla, L. A., Achenbach, T. M., Ivanova, M. Y., Dumenci, L., Almqvist, F., Bilenberg, N., et al. (2007c). Epidemiological comparisons of problems and positive qualities reported by adolescents in 24 countries. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75, 351-358.
- Roeleveld, J., & Veen, I. van der. (2007). Kleuterbouwverlenging in Nederland: Omvang, kenmerken en effecten. *Pedagogische Studiën*, 84, 448-462.
- Sikkens, R. (2004). Poen, status en de tere jongensziel. *Het Onderwijsblad*, 7.
- Skelton, C. (2001). *Schooling the boys: Masculinities and primary education*, Buckingham, Verenigd Koninkrijk, Open University Press.
- Skelton, C. (2003). Male primary teachers and perceptions of masculinity. *Educational Review*, 55, 195-209.
- Skelton, C., & Read, B. (2006). Male and female teachers' evaluative responses to gender and the implications of these for the learning environments of primary age pupils. *International Studies in Sociology of Education*, 16, 105-120.
- Stone, K. (2010). *Dealing with gender disparity in education. More men and only boys* ('Missing men' background paper). Victoria, New Zealand: Institute of Policy Studies, School of government, Victoria University of Wellington.
- Tavecchio, L. (2008). Kinderopvang als opvoedingsmilieu: Wat zijn de effecten en wat betekent het voor jongens? In W. Koops, B. Levering, & M. de Winter (red.), *Opvoeding als spiegel van de beschaving* (pp. 180-193). Amsterdam: SWP.
- Timmerman, G. (2008). De mythe van de vrouwelijke didactiek. In S. Goorhuis-Brouwer, M. van Essen & B. Levering (red.), *Mythes in het Onderwijs* (pp. 96-108). Amsterdam: SWP.
- Timmerman, G. (2009, mei). *Feminisering van het praktijkonderwijs: verschilt de professionele deskundigheid van mannelijke en vrouwelijke leerkrachten?* Paper gepresenteerd op de Onderwijs Research Dagen, Leuven, België.
- Timmerman, G., & Essen, M. van. (2004). De mythe van het 'vrouwengevaar'. *Pedagogiek*, 24(1), 57-71.
- Timmerman, G., & Essen, M. van. (2008, 29 januari). Mannen vernielden onderwijs. *NRC Handelsblad*.
- Truijens, A. (2007a, 17 november). Er staat nog maar zelden een meester voor de klas. *De Volkskrant*.
- Truijens, A. (2007b, 24 november). Kraaltjes rijgen versus bomen klimmen. *De Volkskrant*.
- Veendrick, L., Tavecchio, L., & Doornenbal, J. (2004). Jongens als probleem. *Pedagogiek themanummer 24(1)*, 12-22.
- Verhulst, F. C., Ende, J. van der, & Koot, H. M. (1996). *Handleiding voor de CBCL/40-18*. Rotterdam, Nederland: Afdeling Kinder- en jeugdpsychiatrie, Sophia Kinderziekenhuis/Academisch Ziekenhuis Rotterdam/ Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Verhulst, F. C., & Ende, J. van der. (1995). The eight-year stability of problem behavior in an epidemiologic sample. *Pediatric Research*, 38, 612-617.
- Verhulst, F. C., Prince, J., Vervuurt-Poot, C., & Jong, J. de. (1989). Mental health in Dutch adolescents: Self-reported problems for ages

11-18. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 80, supplement 356.

Volman, M. (2004). Jongens en juffen: Wat is het probleem? *Pedagogiek*, 24, 107-111.

Woltring, L. (2003). Jongenspedagogiek? Opvoeden met gevoel voor sekseverschillen. *Pedagogiek*, 23, 175-181.

Woltring, L. (2007). Kinderen zijn prikkelverwerkende wezens. *De wereld van het Jonge Kind*, 34(6), 167-170. Erratum (2007).

Opgehaald op 2 december 2008, van www.laukwoltring.nl.

Manuscript aanvaard op: 17 december 2010

Auteurs

Marjolein Rietveld is werkzaam als opleidingsdocent bij de Pabo Almere/Windesheim Flevoland.

Toos van Beijsterveldt en **Dorret Boomsma** zijn werkzaam bij de Afdeling Biologische Psychologie van de Faculteit der Psychologie en Pedagogiek, Vrije Universiteit Amsterdam.

Correspondentieadres: M.H.J. Rietveld, Pabo Almere, Landdroststraat 2, 1315 RG Almere. E-mail: m.rietveld@windesheimflevoland.nl.

Abstract

The sex of the teacher and behaviour problems in children

Today, many raise concerns about the over-representation of females in teaching. It is said that the increase in female teachers leads to a dominant teaching style with a focus on communication, literacy and cooperation. This style is assumed to favour girls. The prevalence of behaviour problems and underachievement in boys is suggested to be related to feminisation of education. This hypothesis is investigated by the analyses of data from nearly 9,000 children attending primary school. Parents and teachers evaluated the behaviour of children at 7, 10 and 12 years of age by use of questionnaires. The analysis of data took place by cohort. Boys exhibit more behaviour problems related to ADHD and externalising behaviour than girls. The difference in behaviour between boys and girls was found to be unrelated to the sex of the teacher. This outcome is consistent, the relation between sex of the teacher and behaviour problems of children is insignificant at each age and according to teachers, mothers and fathers. In contrast with popular views, the relationship between female teachers and behaviour problems in boys is too small to be detected.